ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ПРОКУРАТУРИ ТА БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Сухонос Віктор Володимирович,
кандидат юридичних наук,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Української академії банківської справи Національного банку України
(м. Суми)

Питання взаємодії прокурорського і банківського наглядів вітчизняна наука приділяє уваги занадто мало. Тому автор поставив за мету дослідити взаємодію зазначених державних органів з питань боротьби з тіньовою економікою.

Після розпаду СРСР України була однією з перших держав, яка при обранні шляхів подальшого свого фінансування та економічного розвитку вирішила приєднатися до країн Європейського Союзу. Вже у червні 1994 р. Україна і Європейський Союз підписали Угоду про партнерство, відповідно до якої сторони узгоджували список необхідних питань, які можуть виникнути під час економічних відносин як партнерів взаємовигідної торгівлі. Серед цих питань були ті, що стосувалися гармонізації українського національного законодавства з принципами і нормами європейського права. Що у свою чергу вимагало від України прийняття низки законів, при розробці яких необхідно було знайти оптимальне співвідношення як між вимогами держав, що входять в Євросоюз, так і досвідом української школи права.

Після певної підготовки Указом Президента України від 11 червня 1998 р. за № 615/98 було затверджено розроблену Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу. Стратегія визначає основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади по створенню передумов для набуття Україною членства в Європейському Союзі.

Адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплює зокрема фінансове і банківське право. На виконання Стратегії

Національним банком України прийнято Постанову "Про галузеву концепцію розвитку відносин з Європейським Союзом та програму інтеграції України до Євросоюзу у банківській сфері". Зазначена адаптація передбачає поступове приведення у відповідність з євростандартами актів Національного банку України. Основною метою зазначених дій є створення основ взаємовигідного банківського співробітництва, спрямованого на інтеграцію України у загальноприйняті системи взаєморозрахунків і забезпечення змін у розвитку банківських послуг у зв'язку з введенням євро, розвитку спільного ринку кредитних ресурсів, зміцнення валютно-грошової системи та банківського нагляду за фінансовими операціями, які здійснюються як банківськими, так і небанківськими установами України. При цьому особлива увага приділяється підвищенню ефективності здійснення державними органами, в тому числі і прокуратурою своїх наглядових функцій.

Відомо, що органи державної влади останнім часом багато уваги приділяють зміні вітчизняного банківського законодавства у сфері запобігання та протидії відмиванню (легалізації) доходів, одержаних резидентами і нерезидентами України злочинним шляхом, відповідності вимогам Сорока рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). На виконання цієї вимоги ЄС в Україні вже прийнято ряд законів та підзаконних актів, які б врегульовували відносини між банківськими та іншими фінансовими установами та їх клієнтами. Так була прийнята спільна постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 1124, на розвиток ідеї якої було прийнято Закон України від 28 листопада 2002 р. "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом"[1]. Активну допомогу при прийнятті цього закону надала Генеральна прокуратури України на чолі з Генеральним прокурором.

Аналогічно був прийнятий Меморандум від 21 жовтня 2003 р. про взаєморозуміння між Державним департаментом фінансового моніторингу і Виконавчою службою Комісії з попередження відмивання капіталів та грошових

[1] Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 1. – Ст. 2.

порушень (SEPBLAC) Іспанії щодо співробітництва в сфері обміну фінансовою інформацією, пов'язаною з відмиванням грошей, а також Національний банк України 17 березня 2004 р. прийняв Постанову за № 108 "Про порядок накладення Національним банком України штрафів за порушення банками вимог Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" та ряд інших нормативних документів.

Як відмічав на одній з міжнародних нарад колишній Генеральний прокурор України Г. Васильєв: "необхідність прийняття зазначених документів надала можливість Національному банку України увійти до числа країн світу, де вже протягом багатьох років ця сфера знаходиться під суворим контролем державних органів, так як сьогодні обсяги доходів, отриманих різними злочинними угрупуваннями від протиправної діяльності, практично неможливо чітко визначити"[2]. Автор погоджується з зазначеною позицією і вважає, що отримані злочинні доходи і в подальшому становлять фінансову базу для удосконалення і розвитку кримінальних структур, які вже почали активно використовувати легальний сектор економіки для забезпечення та збільшення своїх прибутків.

Це надає можливість зробити висновок: "доходи, які отримані злочинним шляхом, вливаючись у національній (світовий) оборот фінансів і товарів, порушують встановлений законодавством порядок функціонування взагалі всіх суб'єктів економічної діяльності". Тому протидія відмиванню нетрудових доходів, фінансуванню тероризму на сьогодні стає однією з найважливіших проблем для України.

В прокуратурі вже існує значне наукове підґрунтя для досліджень проблем розслідування та попередження злочинів у сфері відмивання нетрудових доходів. Проте без допомоги банківських установ прокуратурі просто не обійтись, тому що тільки Національний банк України і підконтрольні йому структури здійснюють певний нагляд і контроль за фінансовим становищем у державі. Воно і зрозуміло,

[2] Виступ Генерального прокурора України Г. Васильєва на спільному засіданні Ради Міністрів закордонних справ і Рад керівників правоохоронних органів держав – учасниць СНД, 08.04.04. м. Київ // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 4. – С. 3-4.

організовані злочинні групи ще більш ускладнюють свою структуру і проникають у сферу легального бізнесу[3].

Разом з тим, на зазначеній нараді Генеральним прокурором було підкреслено, що не всі фінансові установи, і в першу чергу деякі банки, легковажно відносились до покладених на них функцій з фінансового моніторингу. Практичний досвід автора дозволяє зробити висновок, що обов'язковою жорсткою умовою для проведення легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, серед злочинних угрупувань є гранично мінімальна інформованість кожного з учасників такої операції про дії інших учасників. І все це робиться для того, щоб після відстеження однієї з фірм, що бере участь в легалізації, можна було створити інформаційний вакуум, який не дозволить ні прокуратурі, ні Нацбанку зв'язати кілька проведених операцій в єдиний ланцюжок для побудови усієї картини кримінальних дій.

Тому тісна взаємодія Національного банку України і Генеральної прокуратури України під час виконання покладених на них законом контрольних і наглядових функцій значно зменшує порушення законодавства, направленого на недопустимість легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Сухонос, В.В. Деякі аспекти взаємодії прокуратури та банківських установ у сфері міжнародного співробітництва щодо запобігання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом / В.В. Сухонос // Збірник тез, доповідей за матеріалами X Всеукраїнської конференції, 22-23 листопада 2007 р. - Суми: УАБС НБУ, 2007. - Т. 2, С. 10-13.

[3] Чернявський С.С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження): Навч. посібник. / За заг. ред. О. Джужи. – К.: "Юрінком Інтер", 2003. – С. 257.